

Kiállítás a
Körösvidéki Vizügyi Igazgatóság
Bodoky Károly
vizügyi múzeumában

Az ismertetőt összeállította:

G A B N A I S Á N D O R

a "Bodoky Károly" vízügyi múzeum
Fejlesztési Bizottságának Elnöke

BODOKY KÁROLY

a Körös-Berettyó vízszabályozás főmérnöke
/múzeumi ismertető/

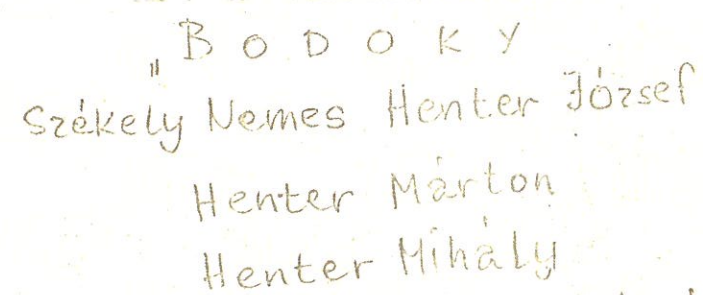
Amikor 1974-ben Takács Lajos igazgatófőmérnök a "Bodoky Károly" vízügyi múzeumot megnyitotta és az első kiállítás bemutatásra került, e lépés olyan jelentősnek mutatkozott, hogy szükségesnek látszott az országosszintű múzeumokhoz hasonlóan egy ismertetőt összeállítani, amely nemcsak a látogatók, hanem a távoli érdeklődők számára is bemutatja az utóbbi időkben feledésbe merült vízügyi szakembert: Bodoky Károlyt, a Körös-Berettyó szabályozás szerény, de legnagyobb kiválóságát, hogy ezáltal is megkapja a késői utókorától méltó elismerésének és hálájának kifejezését.

A gyulai régi református temetőben szürke egyszerűséggel emelkedik ki az egyik vasráccsal körülvont tujabokrok közül Bodoky Károly főmérnök sírköve. Mintha őriznék, baloldalt az 1 éves Károly, jobboldalt a 27 éves Mária /Oláh Györgyné/ fogják közre, s jeleiben - kissé távolabb Kálmán fia nevét találhatjuk az aranybetűs fekete márványon.

A békési ref.egyház keresztelési anyakönyvének tanúsága szerint 1814.március 29-én született Bodoky Károly a Körös-Berettyó szabályozás nagy kiválósága. Anyja: Major Therézia, atyja pedig Bodoky Mihály, a neves földmérő, aki jó példával járt fia előtt, Békés megye vízrendezésében. Már az 1815. december 19-én megtartott megyei közgyűlés végzése alapján, a "vizimalmok regulázása tárgyában végzés adatott ki földmérő Bodoky Mihály uramnak". És pedig ami a malmokat illeti:

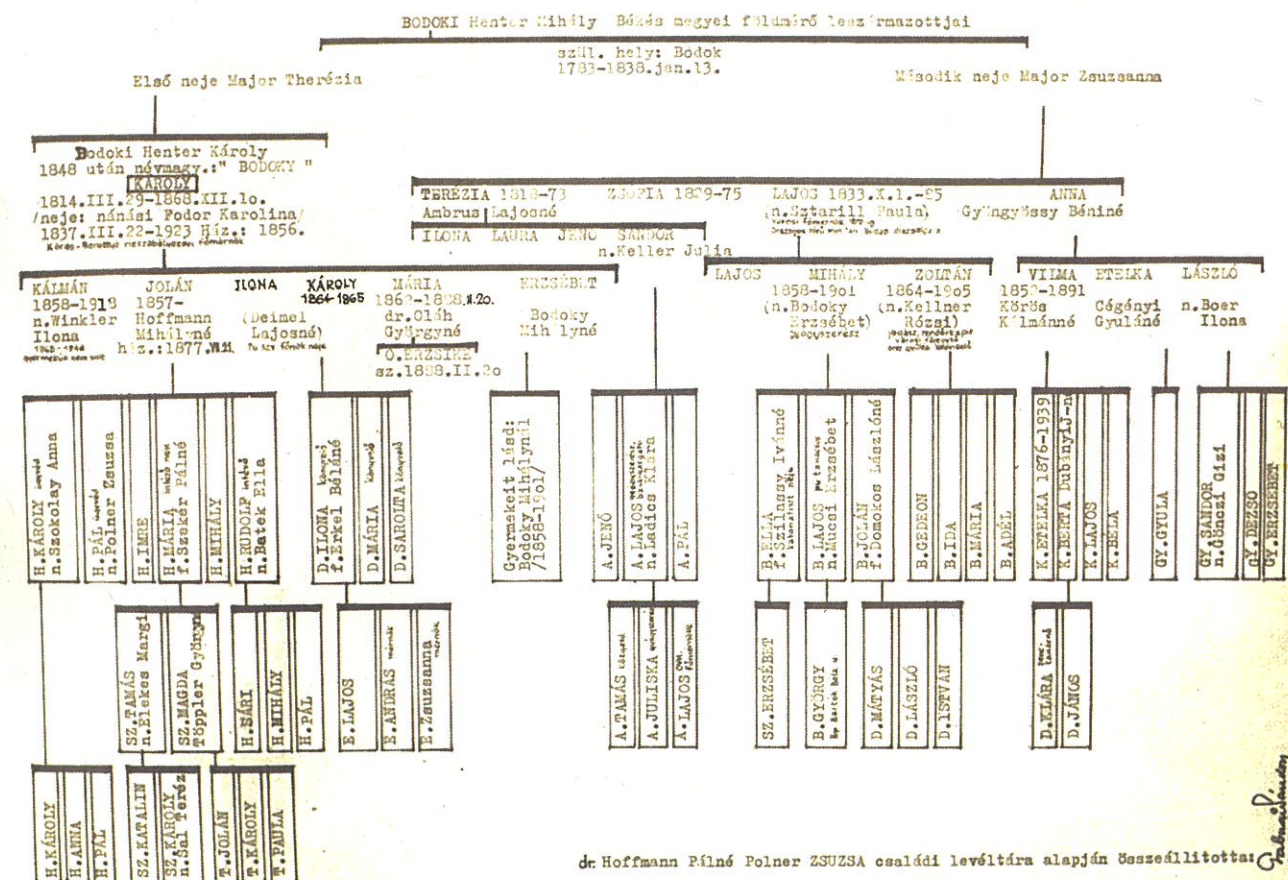
"...a Békési malomnak - míg a téli fagyok ki nem engednek - a deputáció utasítása szerint Inzselér úr felvigyázása mellett, egészen leendő kihányattatása /tisztítása/ nem különben a szükséges visszaadásoknak a Csabaiakkal közös erővel leendő véghez vitelét vegye kötelességébe a járásbeli Főszolgabíró Ur, úgyszintén a csabaiakat illető tisztításbeli munkálatok végrehajtására a Csabai járásbeli Főszolgabíró úrnak annak végrehajtása megengedtetik.

1974. július 19.
Gyula

Székely-nemesi szabadságban él és az ország igaz és valóságos székely-nemesi közé számíthatók."

1. Békés vármegye 1857 évi közgyűlési jegyzék könyvének 666. lkv. számából Készített másolat. 1

BODOKI HENTER MIHÁLY Békés megyei földmérő leszármazottjai

Es ezen malmoknak felállítására, míg e tisztítási munka folyamatban lesz, - felfüggesztendő -.
A Körös fenekének kitisztítása, a fáknek partok mellől való kiirtása is elhatározott. -
A földmérő-munkálkodásnak könnyítésére és tökéletessége kedvéért ajánlott THEODOLIT nevű Instrumentumnak hasznáról sőt szükségéről meglevén győztetve, ezért ennek beszerzését bízzák a Rendek méltóságos Br. Wacheim József urra.
Végül ezen deputacionális munkának közkiterjedési része közöltetik nemes Szomszéd Arad és Bihar vármegyékkel is, az szükséges egyeztetés kedvéért."

Bodoky Mihály

Atyja volt ilyen minőségben az első, egyben az egyetlen diplomás földmérő az egész Békés vármegyében. Uttörő, nehéz pályára s foglalkozás volt ez úgy, hogy e minőségben elődje nem is volt felmérve s pontosan megállapítva a vármegyében egyetlen határ sem, úgy hogy Bodoky Mihály hivatása volt a vármegye minden mezőváros, község határának műszaki megállapítása s határdombokkal való ellátása.

Arany János a "Hamis tanu" c. gyönyörű verse:

Állj elő vén Márkus vedd le a süveged.
Hadd süsse a napfény galambösz fejedet.
Tartsd fel három ujjad: esküdjél az égre
Atya, Fiú, Szentlélek hármasság istenségre,
Hogy az a darab föld melyen most állasz,
Nem tarcsai birtok, ladányi határ az;

nem költői fantázia szüleménye, hanem valóság, amelynek tanúja, résztvevője s döntő tényezője volt Bodoky Mihály, amikor a Köröstarcsa s Körösladány közötti villongáskor a két község határvonalát megállapította.

Igen nagy érdemei voltak a vármegye alapvető, első földmérése közül, és őszinte nagy részvétet keltett 1838 január 13-án váratlanul bekövetkezett halála. - Mindössze 55 évet élt, amikor elköltözött az élők sorából.

Megyei mérnöki tisztségében ^{felvált} elsőszülött fia, az akkor még csak 24 éves Károly követte. Talán az atyja munkájának szakmai szeretete hatott rá, vagy párosult ezzel, a természet imádta, a kócsag, a daru, a gém vagy a vadzizek országának szépsége, tény, hogy amikor tisztségét a 24 éves Bodoky Károly elfoglalta, még mindig az egyedüli mérnök volt Gyulán és az egész vármegyében. De mindjárt megállapítható róla az is, hogy nem csak egyedüli, hanem teljes három évtizeden át a legjelesebb eme szakmában, akinek elméleti képzettsége teljesen egy színvonalon állott kortársa: az országos nevű Vásárhelyi Páléval, aki tudvalevőleg a legnagyobb magyar Széchenyi Istvánnak a

BODOKI KÁROLY
KÖRÖS-BERETTYÓ SZABÁLYOZÁSI KÖZPONTI FÖMÉRŐK
† 1868.

Bodoky Károly a nagy vízszabályozó
és siremléke

Tisza szabályozása és hajózhatóvá tétele körül kifejtett tevékenységében illustris munkatársa volt. -

Bodoky Károly a Hármas-Körös és Berettyó, tehát szintén óriási terület szabályozása körül fejtett ki tevékenységet még pedig úttörő munkát, mert ő előtte a Körös-völgyben hírét sem ismerték a vízszabályozásnak, az árvizeket megelőző védekezési módnak sem. -

1847-ben bízták meg a Körösök szabályozásának irányításával. Elkészítette a Körösök új szabályozási tervét, melynél Huszár Mátyás és Beszédes elgondolásait vette alapul. Ő hangoztatta először, hogy folyókat nemcsak töltekezni, hanem szabályozni is kell. A terv alapgondolatai az alábbiak:

- a víz szabad folyását a folyómedrében kell biztosítani, ezért minden lefolyási akadály, mint malmok, keresztgátak, rosszul épített hidak eltávolítandók.
- a magánérdekek mellőzésével a folyót, völgyének leg-rövidebb irányában kell vezetni.
- védtöltéseket csak már szabályozott folyó mellett szabad építeni.
- védtöltések magasságát és egymástól való távolságát számítással kell megállapítani, s végül
- az átvágásokat alulról kell kezdeni.

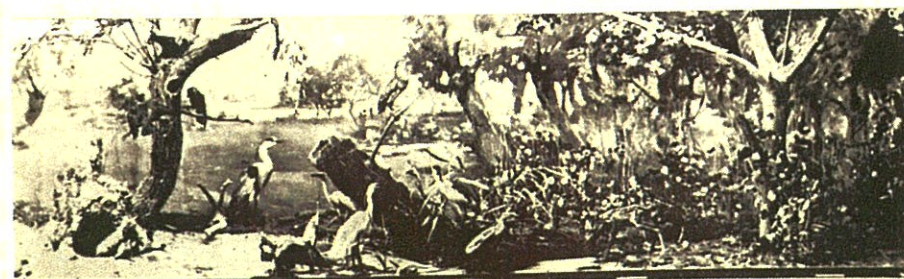
Bodoky Károly Körösszabályozási tervét 1855-ben hagyták jóvá. Ennek érdekesebb elgondolásai a következők:

A Berettyó folyót, mely korábban Mezőtúr felé, nagy mocsarakon keresztül folydogált, Szeghalomnál be kell vezetni a Sebes-Körösbe. A Sebes-Körös számára Nagyhar-sány és Szeghalom közt csatornát kell ásni, azt kétoldalt töltéssel kell ellátni. A Fehér-Körös Arad megyei szakaszát szabályozottnak tekintette, Gyula és Békés közt pedig az eredeti vonalat kívánta fenntartani. Gyulánál vezették volna át a Fekete-Köröst a Fehér-Körösbe, s ezzel így egyesítették volna a két Köröst. A cél az volt, hogy a hajózható egyesült Nagy-Körösnek Gyula legyen a végállomása. A kivitelezést azonban megakadályozta az 1855 évi rendkívüli nagy árvíz. A már szabályozott Fehér-Körösön lezúduló árvíz Gyulát csaknem teljesen rombadöntötte. A Nagyváradí Kerületi Főnökség ezért úgy határozott, hogy a már jóváhagyott tervet megváltoztatja s a folyókat eltereli a lakott helyektől. Új nyomvonalat jelöltek ki s meg is építették a Gyula-Békés közötti nagycsatornát.

- Bodoky Károly Körös-Berettyó szabályozási főmérnök siremléke a Gyulai nagy református temetőben

Az ártéri erdők világa

A holtág élővilága

sz. melléklet

KÖRÖS-BERETTYÓ VIZSZABÁLYOZÁSA

irta: Balog János
egyszerű szeghalmi földműves
1854.

Uj Berettyó emlékére
Felbuzdult a versező vére
Nevét emléken felhagyja
Annak, aki ezt megásatja

Ezernyolcszázötvennégyben
A feltett cél mene végben
Hogy új Berettyó ásódjon,
A régi meg bezáródjon
Hatvan ölnyi széles legyen
Akin a víz bátran menjen

Biztosok vigyáztassanak
Jó partot csináltassanak
Hogy a víz ki ne üthessen
Senkinek kárt ne tehessen
Törekedtek már erre rég
De nem volt engedelem még
De most jól megvizsgálták
Helyesnek, jónak találták ...

...Főmérnök úr volt Bodoky
Ki szép renddel munkálta ki
Uj Berettyónak helyzetét
Felhagyván emlékezetét
Örömmel beleegyeznek
Szeghalom alá jönnek
Itt leve elkezdése
Nem t'óm hol lesz végezése.

Nagyságtok példát mutattak
Egy-egy targoncát megraktak
Ki is vitték a szélire
Uj Berettyó emlékére

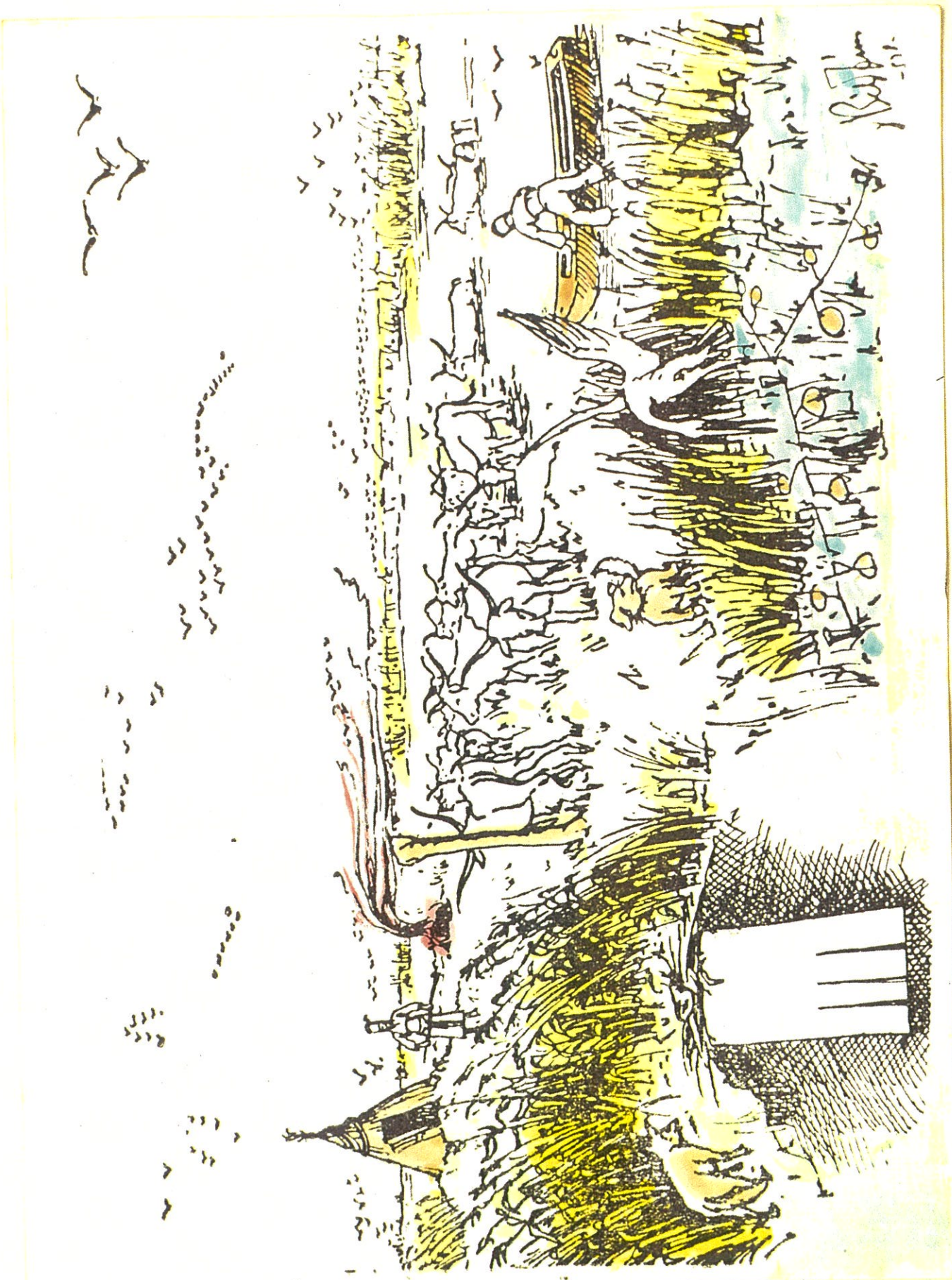
Első lón Szauer László
Volt politikus nyelű ásó
Véle targoncát megrakta
Es azt ki is taszította

Jelen volt Húzly a prépost
Főtisztelendő úr ő most
Ott a népet megáldotta
Munkára felbuzdította.
A csinos ásót felkapá,
Vélle targoncát megraká
Eztet ki is borította.
Kinyílt szívvvel megvallotta,
Hogy könnyebb bankót olvasni
Mint az uj Berettyót ásni.

Igy tovább sorban folytatták
Példás hüséget mutatták ...
...A munka így folytatódott...
...Ha az időnek járása
Őket meg nem hátráltatja
Munkát félben nem hagyatja.

Ebben az a főcél vagyon
Sárrét száraz maradjon
Belőle szántóföld legyen
Kiből a nép hasznot végyen...

...Fő elnökség s főmérnökség
Kit megbizott a felsőbbség
Kérjük, ugy kormányozzanak
Kárt veszélyt ránk ne hozzanak
Rájok bizzuk hát magunkat
Vezéreljék jóra dolgunkat.

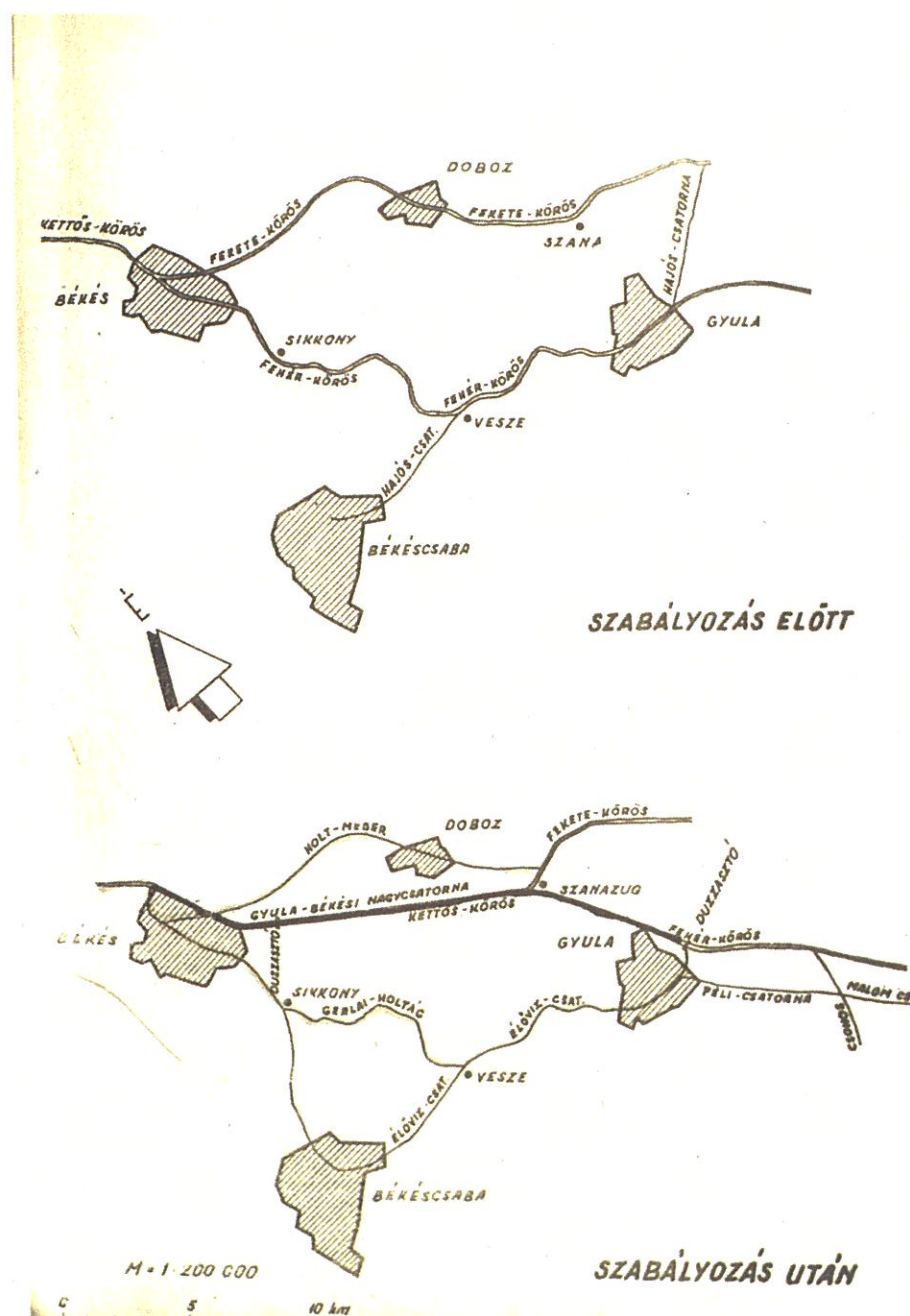
A társulatok lelke Henter-Bodoky Károly kerületi főmérnök volt. Őt bízták meg a Körös és Berettyó végső szabályozási tervének elkészítésével. Terve nagyszabású volt és e munkát állapította meg a folyók végleges irányát. A terv magába foglalta a folyók medrében levő lefolyási akadályok eltávolítását, a lefolyási viszonyoknak átvágások és ujonnan ásandó csatornákkal leendő megjavítását és az árvizek kiöntései ellen gátak építését. A Berettyó szabályozására Bodoky a Huszár féle tervet fogadta el s nem csupán Huszár és Kecskés Károly tiszaszabályozás mérnök tekintélyére támaszkodva, de a saját meggyőződésében bízva sürgette a Berettyónak a Sárútból való kivitelét, s a Sebes Körösbe való bevezetését.

A helytartó-tanács a Körösök és a Berettyó átvágásainak és új csatornáinak kiépítésére a községek közmunka erejét rendelte ki, a meder fenntartására és tisztítására a községeket, a töltések építésére a társulatokat kötelezik.

A munkát 1856-tól 1860-ig nagy erővel folyt, de a közmunkával a népet túlságosan megterhelték és ezzel a közmunkát a nép előtt gyűlöltté tették. A közerőt igen nehéz rendszeres munkára szorítani. A társulatok mindent Bodokytól vártak, elegendő és képzett mérnököket akkor még nem tartottak a gátak helyét előlegesen s tervszerűen meg sem határozták, hanem a gátakkal csaknem lépésről lépésre követték a folyók kanyarulatait.

A hatvanas évek száraz időjárása kedvező volt, a munka folytatására, az érdekeltség áldozatkéssége azonban nem állott arányban a munka nagyságával és így mivel a közmunkaerővel folytatott munkát az 1863-i aszályos év és az ezt követő inség félbeszakította, és az ingyenes közmunkát a kormány beszüntette, a szabályozási munkálatokban nagy visszaesés állott be. A társulatok ezután csak is az 5 %-os kamatok és 6 évi törlesztésre a kormánytól nyert inséges kölcsönből dolgoztattak.

Az érdekeltség hitte és remélte, hogy nagyobb munka és nagyobb befektetés nélkül mentesítheti földjeit. A munkálatok eredménye a száraz időjárás mellett kecségtető volt. A Berettyót 1865-ben már a Sárútból elzárták és vizeit 1866-ban az új csatornán Szeghalomnál a Sebes-Körösbe vezették. A Berettyó Sárútja kiszáradt, úgy, hogy Bihar és Békés vármegyék közösen folyamadtak hogy a Sárúten keresztül Füzesgyarmattól Nagybjomig egyenes országút hasitassék ki. Az út irányát 1868 december 10-én Füzesgyarmaton és Nagybjomban tartott értekezleten Bodoky Elnöklete alatt meghatározták.

A Fehér Körös holtága, - az Elővizcsatorna kialakítása

E tárgyalásról indult Bodoky Károly Nagybajomból Nagyrábé felé, de elindulása után alig 10 perc múlva szív-széljűdés érte.

1869-ben életre hívták a Gyulai Folyammérnöki Hivatalt s külföldi szakértőket is hívtak be a szabályozási tervek felülbírálatára. - Ennek során kevés módosítással az alap gondolatot jónak találták.

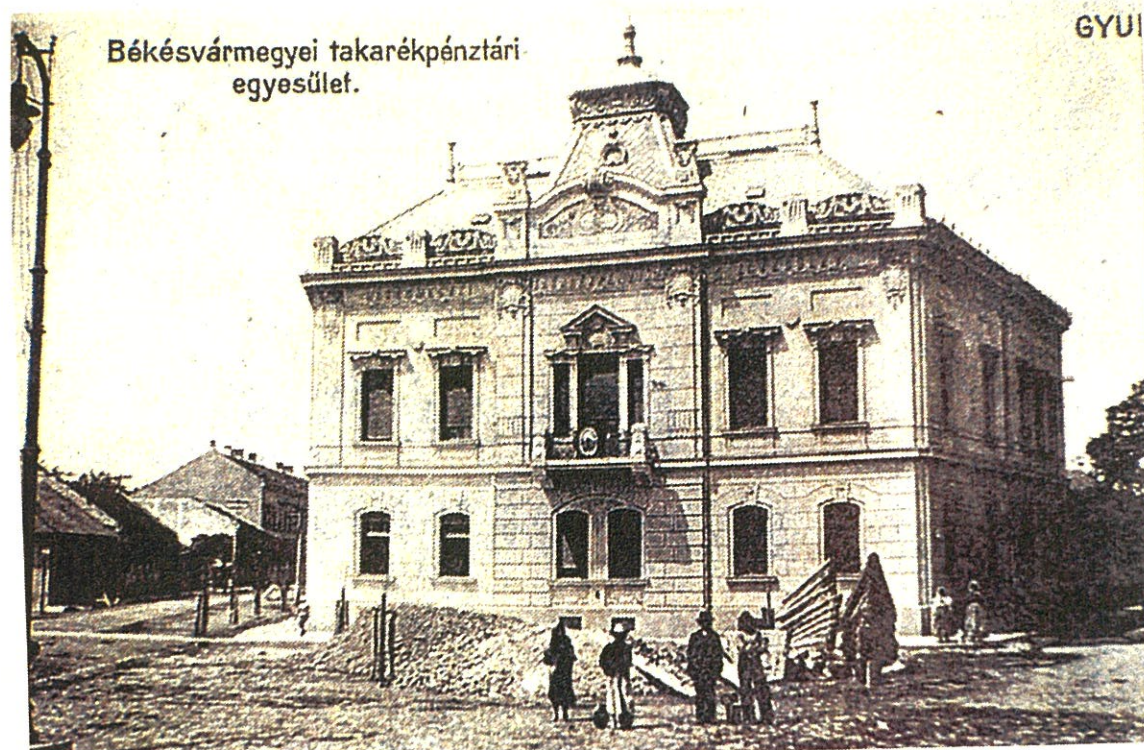
Megállapították és figyelembe vették ugyanis, hogy az 1820-as Huszár Mátyás féle terv és az 1855-ös Bodoky féle terv készítőinek, a módosított vízlefolyási szelvényre vonatkozó kellő gyakorlati tapasztalatai mér nem lehettek, s ez a tény elképzeléseiket is befolyásolta. Csak később bizonyult, hogy az átmetszések a Kettős és Hármas körösön célszerűek voltak, azonban jobb lenne, ha az árhullámok kevésbé hevesen, jobban elnyúlva érkeznének le az alsó szakaszra.

S 1879-ben Bodoky halála után 11 évre, a már adott tapasztalatok birtokában új szabályozási tervet készített a Folyammérnöki Hivatal, amelynek munkálatai nyomán 1895-ig újabb 11 milliós m³ földmunkát végeztek el.

Mind-e tapasztalatok azonban csupán a tervezés érlelés hiányának természetesen következménye s semmit sem von le híres Körös-Berettyó szabályozás Bodoky Károly érdemeiből.

De nem csak műszaki, hanem jogi és finanszionális feladatokat is végzett Bodoky. Ő nevéhez fűződik s ő készítette az Alsó Fehér Körösi, - Arad megyei, - Fekete Körösi, - Hosszúfoki-, Sebes Körösi-Berettyó ármentesítő társulatok műszaki terveit, ő szövegezte meg mindezek alapszabályait, gazdasági vonatkozásokat ő dolgozta ki - még pedig értéknövekedési alapon, ami kétségtelenül sokkal helytállóbb és igazságosabb a kataszteri alaponál. - Saját személyében maga vitte keresztül a töltési munkálatokat, amelyekhez - hogy segítségére legyen egész kis táborát nevelte ki a fiatal mérnök nemzedéknek, akik az akkori viszonylag kezdetleges mérnöki szakoktatás után, tulajdonképpen az ő irányítása mellett tanulták meg a mérnöki gyakorlatot.

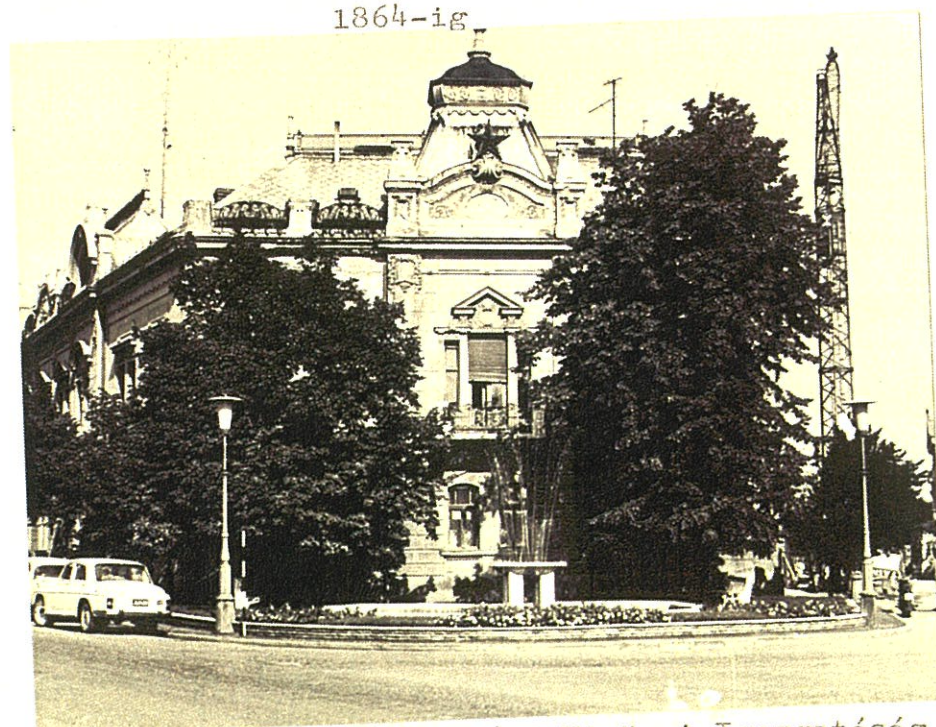
Amikor 1855-ben Gyula város belterületét két ízben öntötte el a Fehér Körös és a házainak nagyobb felét az árvíz döntötte romba, ő emelte ki - miként erre már előbb is utaltunk - hogy e folyó vize a város és egyben Békéscsaba és Békés községek belterületéből elvezetessék. E célból az ő műszaki tervének megfelelő, Gyulaváritól Békésig terjedőleg a még ma is néhol Új Körösnek nevezett nagy medret ásatta, amely két esztendeig tartó munkával járt, amit Békés és Csanád /akkor egyesített vár-

Békésvármegyei takarékpénztári egyesület.

GYUL

Békésvármegyei Takarékpénztár palotája, amelyet Bodoky Károly alapított és volt vezérigazgatója 1864-ig.

Ma ugyanaz a Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság Központi épülete

megyék/ két évi teljes közmunkájának felhasználásával készítették el.

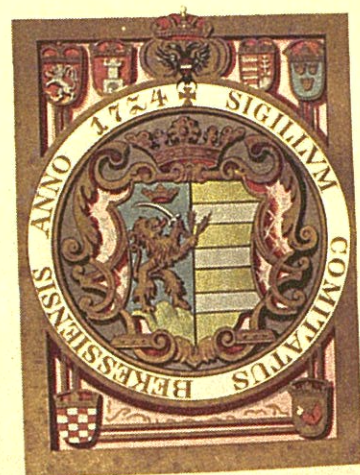
A három nagy városnak az árviztől való lehetőséghez mért mentesítése, nagyrészen az ő kezdeményezésének, nagy tudásának és kitartó buzgalmának köszönhető. - Minden idejét szinte a munkának szentelte, így legjobb akarat mellett sem tehetett eleget Gyula város felkérésének, hogy vállalja el az akkori tagosítási munkákat. Azonban ebben is nagy érdemet szerzett, mert ő szemelte ki e munka elvégzésére 1858/59-ben Halácsy Miklóst, az akkori fiatal mérnökmenzédék jelen tagját, akit az ő ajánlata alapján szerződtettek, és aki a bizalmat meg is érdemelte, mert Bodoky felügyelete mellett olyan eredményes munkát végzett, hogy az Alföld egyetlen helyében sem sikerült annyira a tagosítás, mint Gyula városában. -

Bodoky Károlynak mérnöki tudományán kívül, előkelő pozíciót szerzett a társadalmi életben igen nagy műveltsége, irodalmi, jogi, szociális és közgazdasági téren egyaránt. Az ő kezdeményezésére alakult a vármegye akkori legtekintélyesebb pénzintézete: a Békés megyei Takarékpénztári Egyesület is, amelynek alapítója és haláláig vezérigazgatója volt.

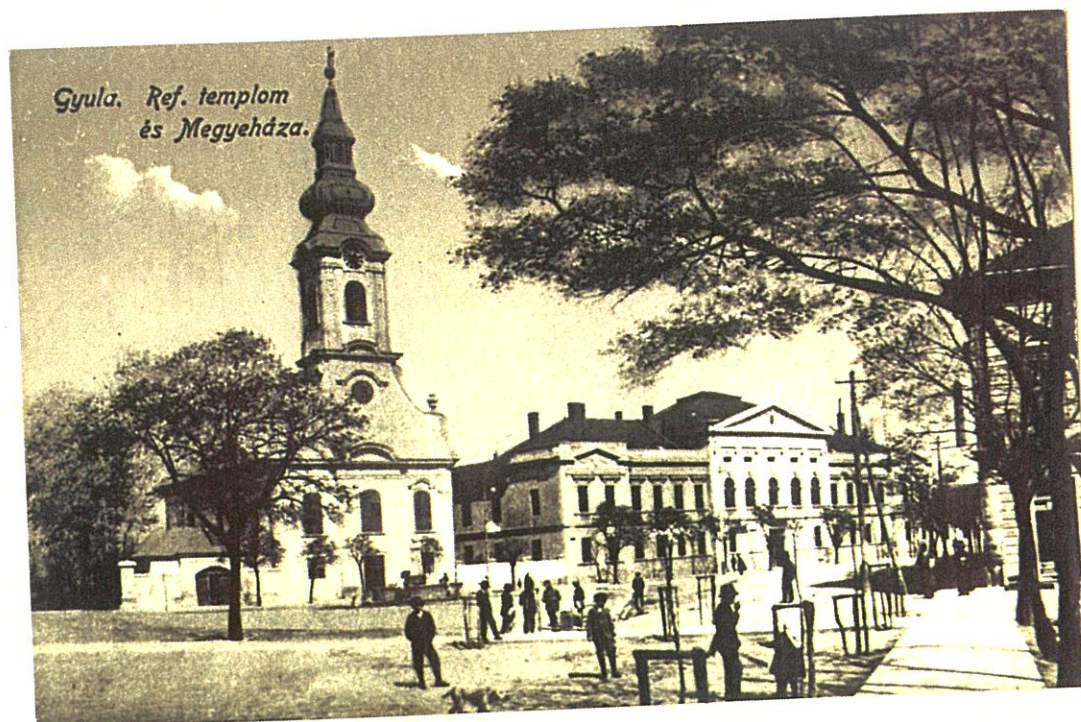
A három évtizedre terjedő és nemcsak szellemi, hanem óriási testi fáradsággal járó, lázas tevékenysége sajnos megbosszulta magát. 1868 december 10-én Biharmegye Nagybjom községben hivatali teendőik közben hirtelen rosszul lett és szívszélhűdésben váratlanul meghalt. Holtan hozták haza Gyulára, ahol tragikus halála leírhatatlan nagy megdöbbenést és mélységes részvételt keltett. Még elhalt atyja életkorát sem érte el. Mindössze 54 évet élt, amely idő alatt olyan nagy és elismert munkát végzett, hogy neve és emléke meg van és örökké megmarad, Gyula városa s Békés megye közönségének halás emlékében.

A Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság vezetősége ennek az emlékek kívánt adózni, amikor Bodoky Károlyról nevezte el a Hosszúfoki I. szivattyú telepnél létrehozott vízügyi múzeumot.

Ez a Körösvidék első vízügyi múzeuma - alig telt el egy év, már is kinőtte épületét, és szabadtéri bemutató múzeumkertjét. Gazdag gyűjteményes anyagával már arra az időkre készül, amikor ennek részleges itthagásával egy gyulai teremben lesz alkalma folytatni gyűjtemény-gyárpító munkáját s közelebb lévén a Gyula város érdeklődő nagyközönségéhez, annak idegenforgalmával párhuzamosan képviselheti a Körösvidék gazdag műszaki értékeit, felejtethetetlen vízügyi hagyományait.

Békés megye cimere

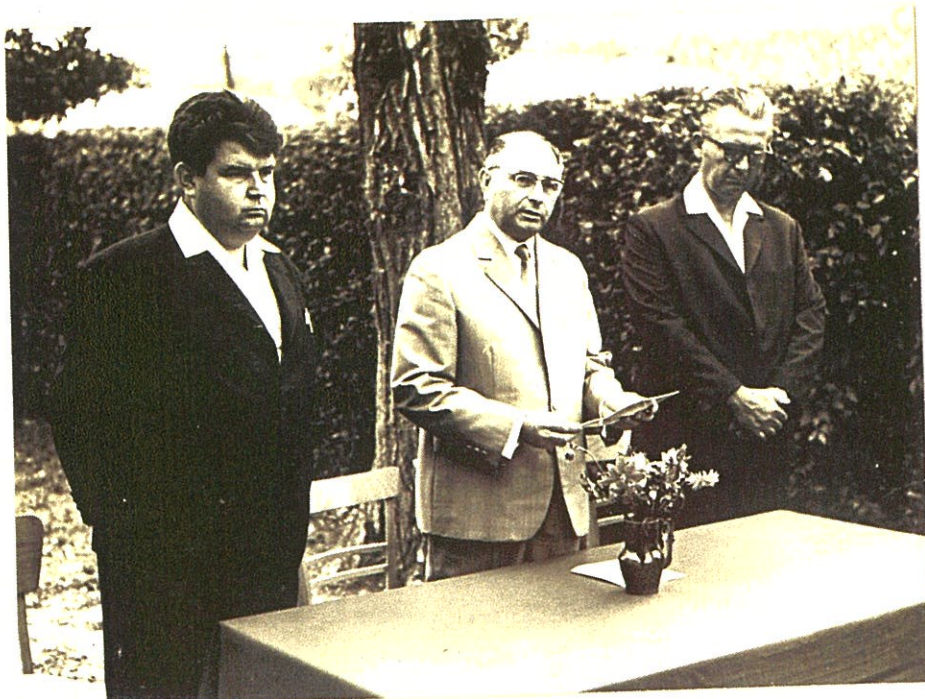

A gyulai vármegyeháza 1910-es években

Takács Lajos
igazgató-főmérnök

MEGNYITÓ BESZÉD

a KÖVIZIG BODOKY KÁROLY muzeumának megnyitásán, Hosszú-
fokon, 1974. július 19-én.

Takács Lajos igazgató főmérnök
Pfeifer József főosztályvezető és Gabnai Sándor
műszaki főelőadó társaságában megnyitja a
"BODOKY KÁROLY MUZEUMOT"

A "Bodoky Károly" vízügyi múzeum
egy részlete

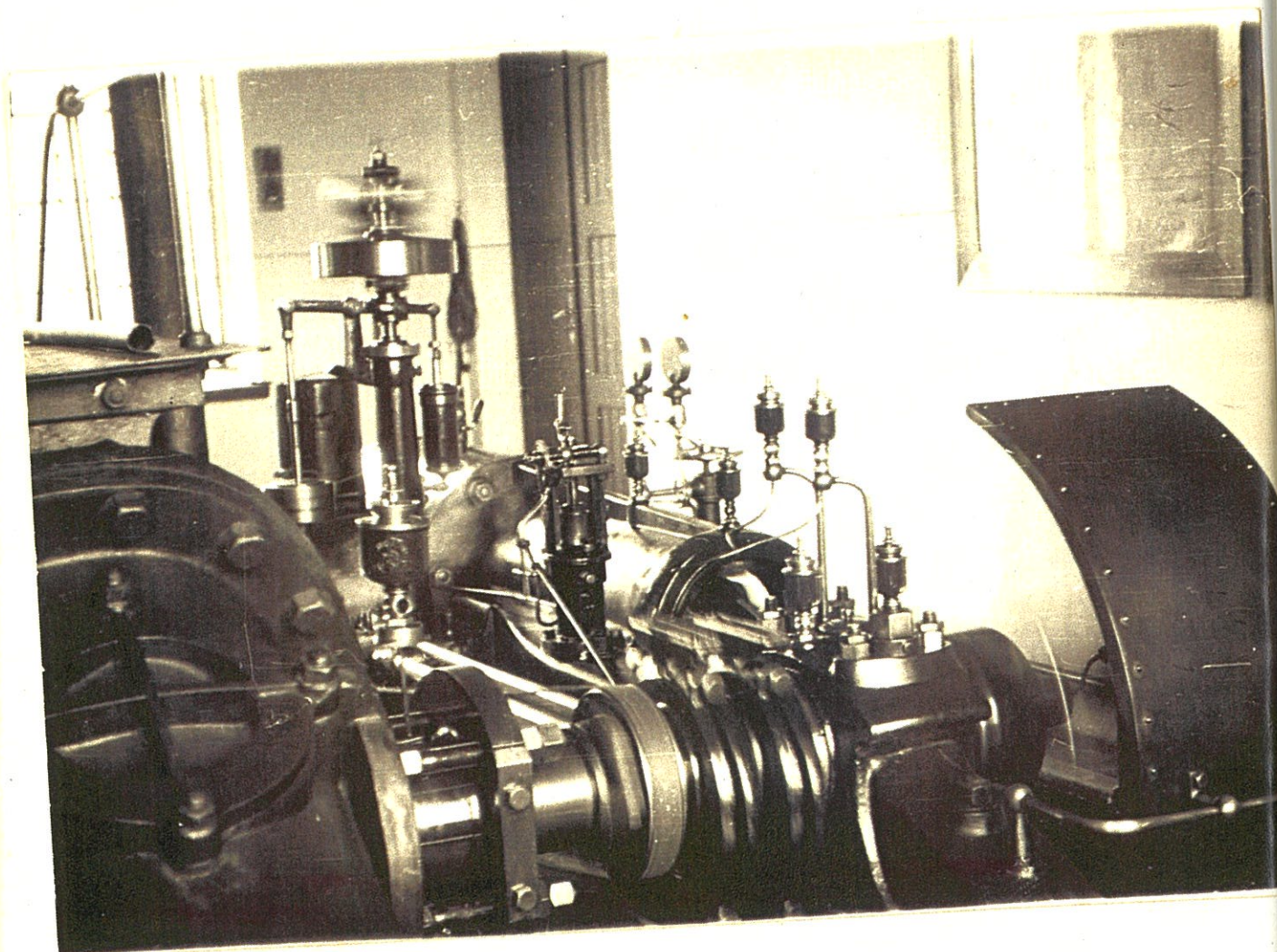
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves vendégeink!

A magam részéről is sok szeretettel és tisztelettel üdvözlöm Önöket múzeumavató-ünnepségünkön. Ünnepségünknek az a célja, hogy emléket állítsunk a vízügyi multnak és ezen keresztül bemutassuk, hogy a Körösök vidékén milyen feladatokkal kellett megbirkózni az ittélő lakosságnak, részben a pusztítást okozó felesleges és káros vizekkel szemben, részben az éltető víz előteremtéséért.

Jelenlegi életünkben egy rohanó életritmusnak, a technikai haladás ugrásszerű fejlődésének vagyunk tanui és részesei. A korábbi évtizedekben -főleg a felszabadulás előtt- lassabb volt az élet folyása és ugy az életforma, mint a technikai létesítmények hosszú időn keresztül nem változtak lényegesen. Ez azt is jelentette, hogy elérhető közelségben volt a mult, - annak tárgyait és eszközeit használtuk, az őket létrehozó embereket, vagy azok némelyikét még munkatársként is ismerhettük.

A közelmúlt évek és napjaink rohanó tempója, a technika és a civilizáció rohamos térhódítása, a generációváltás olyan helyzetet teremtett, hogy szinte máról-holnapra felszámolódnak, megszűnnek, elkallódnak a mult értékes tanui, közöttük a vízügyi élet emlékei is. Egyre kevesebb a vízügyi multat ismerő, és még ma is aktívan dolgozó munkatársunk száma. Átépülnek a vízügyi létesítmények, megszűnnek a régi gátörtelepek és velük együtt roncstelepre kerülnek az elavult gépek, szemétre kerülnek a vízi élet kisebb-nagyobb tárgyi emlékei. Az új irodaházakban nincs már hely a 100 évvel ezelőtti térképek, iratok, tervek elhelyezésére.

Ez a törvényszerű folyamat, -amelyben az új felváltja a régivel- olyan veszélyt rejtett magában, hogy elvesznek, feledésbe men-

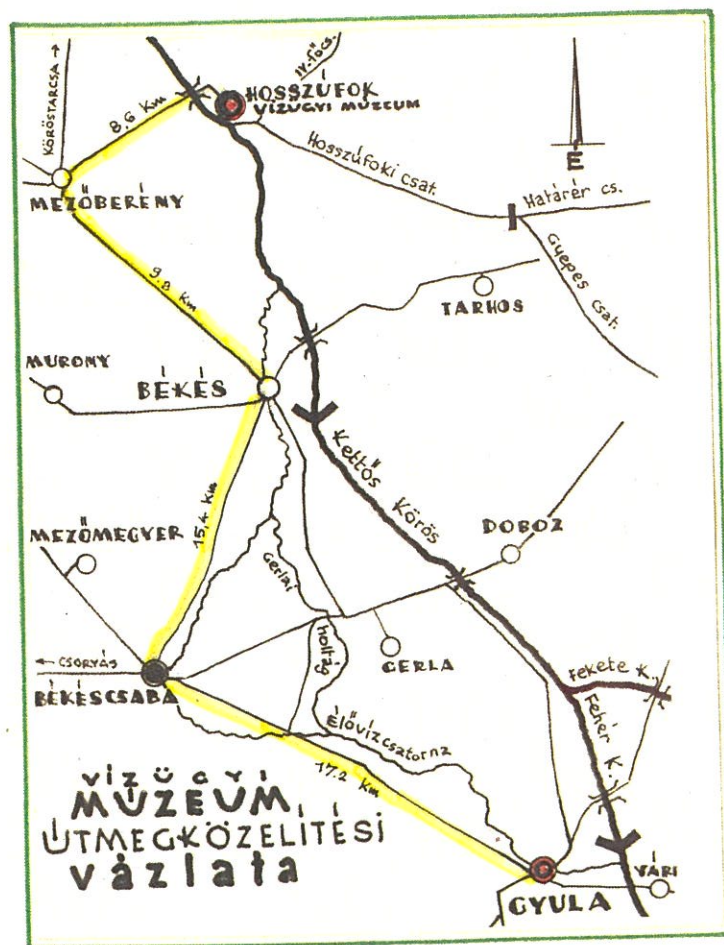
Hosszúfok I. szivattyutelep épülete
A BODOKY KÁROLY vízügyi múzeum székhelye

nek a természetátalakító, hazát teremtő vízi munkák még meglévő emlékei is. Pedig a magyar vízgazdálkodás elmúlt 150 éve világviszonylatban is kiemelkedő létsítményeket produkált, - nagynevű, távlatokban gondolkozó vízi mérnökök egész sorát termelte ki. Így érthetően drágák nekünk és pótolhatatlan értékűek azok az emlékek, amelyek ebből a korból származnak.

Ilyen gondolatok foglalkoztattak bennünket két évvel ezelőtt is és akkor született meg egy körösvidéki Vízügyi Múzeum létrehozásának gondolata. Ugy hiszem időben, a legutolsó pillanatban volt ez, amikor még reményünk lehetett arra, hogy régi pincékben és padlásokon, üzemek kívül helyezett szivattyutelepeken találhatunk olyan berendezéseket, eszközöket, iratokat, használati tárgyakat, amelyek utódaink és a kíváncsi érdeklődők számára bemutatathatják a korábbi idők vízügyi tevékenységét.

A gondolat munkatársaim körében kedvező fogadtatásra talált. Lelkes támogatói akadtak az ügynek, akik fáradságot nem kímélve, gyűjtötték össze a múzeumi anyagot. A létrehozás lehetőségét az adta meg, hogy selejtezésre került a régi Hosszúfoki I. szivattyutelep, amely 1898-ban épült. A telepet nem szereltük le, hanem -mint a legkisebb gőzüzemű szivattyutelepek egyikét- műszaki emlékként hagytuk meg. A gépház mellett lévő gépészipihenőt és kézi műhelyt emlékszobák céljaira alakítottuk át. Elkezdtek a múzeumi anyagok gyűjtését és örömmel mondhatom, hogy úgy az igazgatósági dolgozók, mint a vízügyi szervek és más intézmények a legnagyobb megértéssel és segítőkészséggel kezelték törekvéseinket és minden lehető segítséget megadtak ahhoz, hogy a szándékból valóság legyen.

Az anyag gyűjtését, rendezését, a múzeum berendezési tárgyaitak készíttetését, végül a kiállítás megrendezését kedves munkatársunk G a b n a i S á n d o r műszaki tiszt végezte.

A BODÓKY KÁROLY vízügyi múzeum
utmegközelítési vázlata

Szeretném, ha vízügyi múzeumunk -ha szerényen is- de emléket állitana a körösszabályozás nagy úttörőjének és inspirálná mai fiatal szakembereinket hasonló tájformáló feladatok elvégzésére.

Ez a múzeum egy szerény kezdet, gyors beavatkozás volt amég fellelhető és pusztulásra ítélt értékeink, emlékeink megmentéséhez. A munka azonban nincs befejezve. Lehetőséget adunk mai szakembereinknek is ahhoz, hogy a múlt iránti érdeklődésüket, nagy elődeink iránt érzett tiszteletüket a múzeum gyarapításával, továbbfejlesztésével kifejezésre juttathassuk. Bizom abban, hogy a mostani műszaki generáció méltó folytatója lesz elődeink munkájának és gondos ápolója a vízügyi emlékeknek és hagyományoknak.

Végezetül engedjék meg, hogy a Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság BODÓKY KÁROLY Múzeuma nevében tisztelettel megköszönjem minden közreműködőnek és adományozónak önzetlen segítségét és támogatását.

Ezzel múzeumunkat megnyitom. Egyben felkérem Gabnai Sándor kollegát a múzeum anyagának bemutatására.

sz. melléklet

Üdvözljük kedves Vendégeinket !

Ez a hely, amelyet Önök ma felkerestek, a Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság BODOKY KÁROLY vizgazdálkodási MUZEUMA.

ALAPITOTTA TAKÁCS LAJOS igazgató-főmérnök

1974-ben, amikor az igazgatóság hatodik alkalommal nyerte el a "KIVÁLO VIZÜGYI IGAZGATÓSÁG" címet.

Anyagunkat 12 témakörben mutatjuk be. Az 1-es és 2-es tablónkat szántuk rövid visszatekintésre.

Ezekon megláthatjuk, az emberiség már 3000 évvel ezelőtt felismerte, hogy az áradásaival pusztító víz, a NYLUS deltáját, termékeny oázissá tudja változtatni, ha csatornákat, duzzasztókat és gyűjtőmedencéket építenek.

Honfoglaló őseink is, csupán 50.000 km²-nyi napsugaras erdőt, mezőt találtak mocsaras őshazánkban, amelynek lecsapolása nélkül, az emberi letelepülés, szinte lehetetlen volt.

És Széchenyi szerint is: "...Csak tőlünk függ, virágzó kerteket, szorgalmasan működő gyárakat, szabad embereket állítani oda, ahol ma farkas és róka lappang, szomorú jószág teng és szolganép henyél..."

Hazánkban a vizek kártételei ellen való védekezésnek, már a XIII. században nyoma mutatkozott, amely a tutajozás, -sószállítás-, és folyószakaszok kialakításában mutatkozott meg. Ez a tevékenység azonban, a háromkirályság idején, - ellaposodott.

A 3-as és 4-es tablón, az árvédelemmel kapcsolatos problémákat mutatjuk be.

A török hódoltság után Széchenyi István rázta fel a nemzetet, a hazai vízépítészet pangó aléltságából. Munkatársai Vásárhelyi Pál, Beszédes József, Bodoki Károly és a többiek nyomán megindulnak az általános vizimunkálatok melyekhez Vertics József, Paulovics András 1785 évi térképei már alapul szolgálhattak. A Körösvidékünkön legjelentősebb munkát a gyulai származású BODOKY KÁROLY vízmérnök végezte, aki nagyváradi székhellyel a KÖRÖS-BERET szabályozás főmérnöke volt.

A BODOKY KÁROLY vízügyi muzeum egy-egy részlete

Amikor a vizek árja a gátak közé szorult, a belvizektől kellett megszabadulni. Ezt a tevékenységet szemlélteti az 5-ös és 6-os tábla.

Az árvédelmi munkák mellett tehát, most már a belvizek sorsáról is hatékonyan kellett gondoskodni, s párhuzamosan alakultak a társulatok, zsilipek és szivattyutelepek létesültek.

Jelenleg azon a területen, amelyen hajdan sás és nád burjánzott, s káka tövén szárcsák és egyéb vizimadarak tanyáztak, - ma már virágzó mezőgazdasági növénykultúra látható.

Természetesen külön, hangsúlyos helyet foglal el kiállításunkon a KOROS SZABALYOZÁS, amit a 7-es tábló után a 8-as és 9-es táblón láthatunk.

Ismét Széchenyire utalunk: „...Hazánk jórészt viz borítja, posvány fedi, melyen ezernyi familiák, új nemzetségek élhetnének boldogan, ha nád és zsombok helyett, melyben róka és farkas csatangol, - kies mezők s mosolygó lakhelyek támadnának.”

E táblán láthatjuk az 1828 évi szeptember 17-es Békésvármegyei híres jkv. tartalmát, a KOROSOK REGULÁCIÓJÁRÓL, amely annak idején helyi kezdeményezés volt. De megismerhetjük többek között, részletesebben BESZÉDES JÓZSEF-et és a már előbb említett BODOKY KÁROLY neves hidrológust, vizgazdálkodási MUZEUMUNK jelen névadóját. Számos térkép és feljegyzések kíséretében.

Ugyancsak hangsúlyos megvilágítást érdemel a 10-es és 12-es tábla. Ezen a TANACSKOZTARSASÁG 1919-es időszakának vízügyi tevékenységét mutattuk be.

A vízügyi szolgálat hősi helytállással vette ki részét az 1919 évi rendkívüli helyzetben is. Sajó Elemér így határozta meg a tennivalót: „...Elsősorban a feudális nagybirtokrendszer a legfőbb akadálya a vízmunkálatok előrehaladásának...” S e rendkívüli helyzetben, „...főként azt kell megóvnunk a pusztulástól, a visszafejlődéstől, amit elődeink már egyszer rendbehoztak...”

És a proletárforradalom által létrehozott műszaki-gazdasági eredmények ma is fennmaradtak.

Kubikus teljes felszereléssel

Földmunka "digós"- szekerekkel

VIZIUTAK, MALMOK ÉS ÖNTÖZÉS témája a 13-as táblának.

Az ember időközben felismerte és kihasználta a folyók, a vizek kínálta lehetőségeket. S Széchenyi külön kihangsúlyozta, a belvizi hajózás szükségességét. Bár mire az 1907 évi vizilépcső elkészült, a vasutak széles körben elterjedtek, s KÖRÖSÜNKÖN a hajózási láz,- alábbhagyott.

A vizilépcsők azonban, a mezőgazdasági öntözésnek adtak nagy szerepet. S ismét Széchenyi nyilatkozta: "... Aszályos területen,- első segítség az ÖNTÖZÉS !"

A 14-es tábló a FOLYAMSZABÁLYOZÁS ÉS ÁRMENTESÍTÉSÉRŐL beszél.

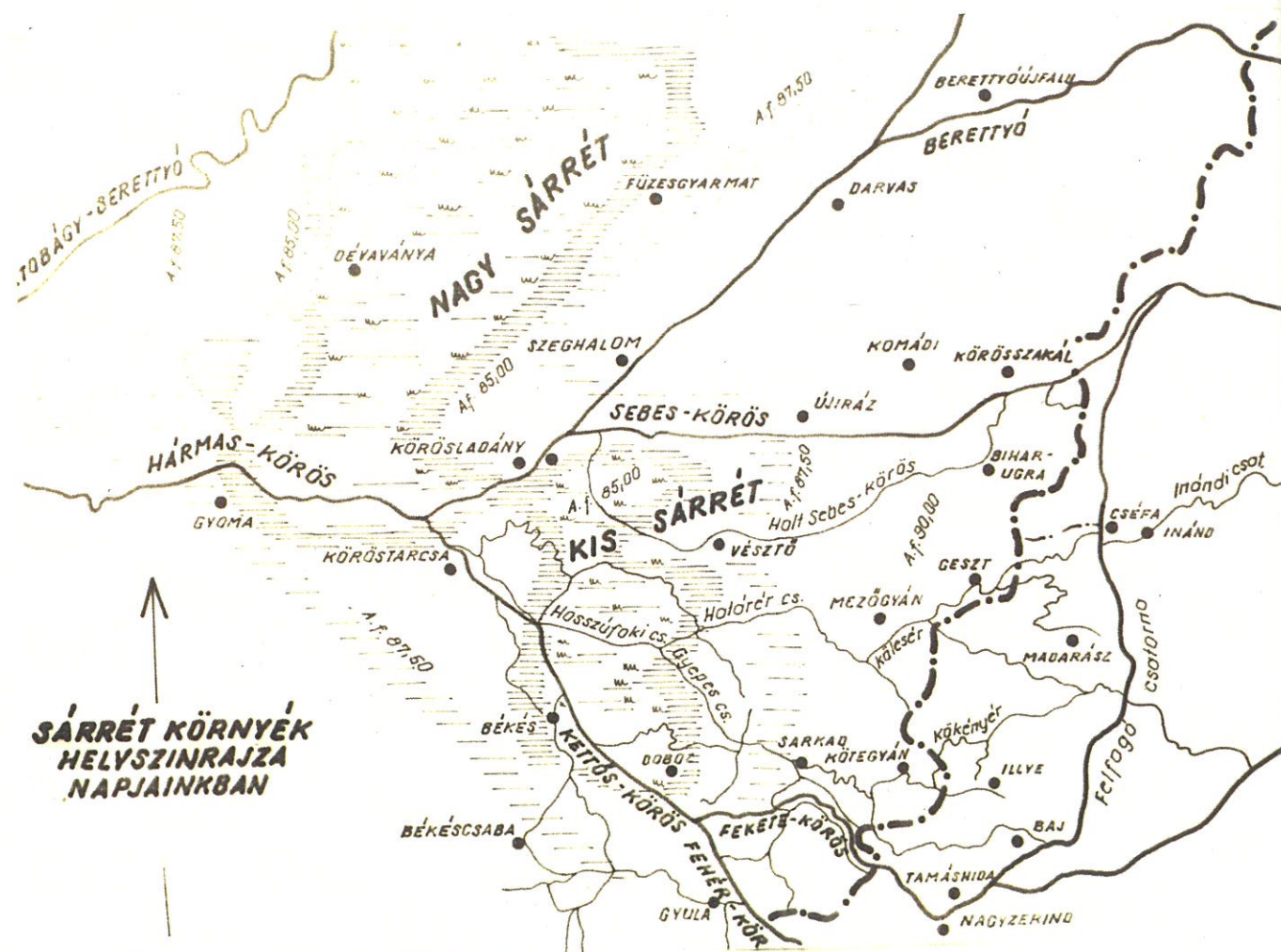
"...a vízben rejlő energiák ugyanis,- egy pillanatra sem pihennek, állandóan dolgoznak, szagatják partjaikat, a gátakkal megvédett vidéket újra elárasztani, elmocsarasítani..."

Kvassay Jenőnek kiváló vizimérnöknek vannak többek között a lefolyási nehézségek terén jeles megállapításai, de Sajó Elemér is több helyen rögzítette: "...a Partok és meder védelme, partbiztosítás útján,- a legkomolyabb és legsürgősebb feladatunk."

S e munkához tartozó témakör a MAGYAR FÖLDMUNKÁSSÁG szerepe. a vízgazdálkodásban, melyet a 15-ös és 16-os táblán láthatunk.

E táblán azt mutatjuk be, hogy a folyószabályozás és ármentesítési munkában, a mérnökök mellett, egyik hősies, nehéz szerep, a KUBIKUSOKNAK jutott, akik sokszor a pesti Teleky téri, emberpiacon voltak kénytelenek magukat árulni, miközben otthon, éhes száju család várta őket: vajon meg lesz e a jövő heti betevő falat. Ezt a gondolatot fejezte ki többek között a bemutatott KENYERET c. festmény is.

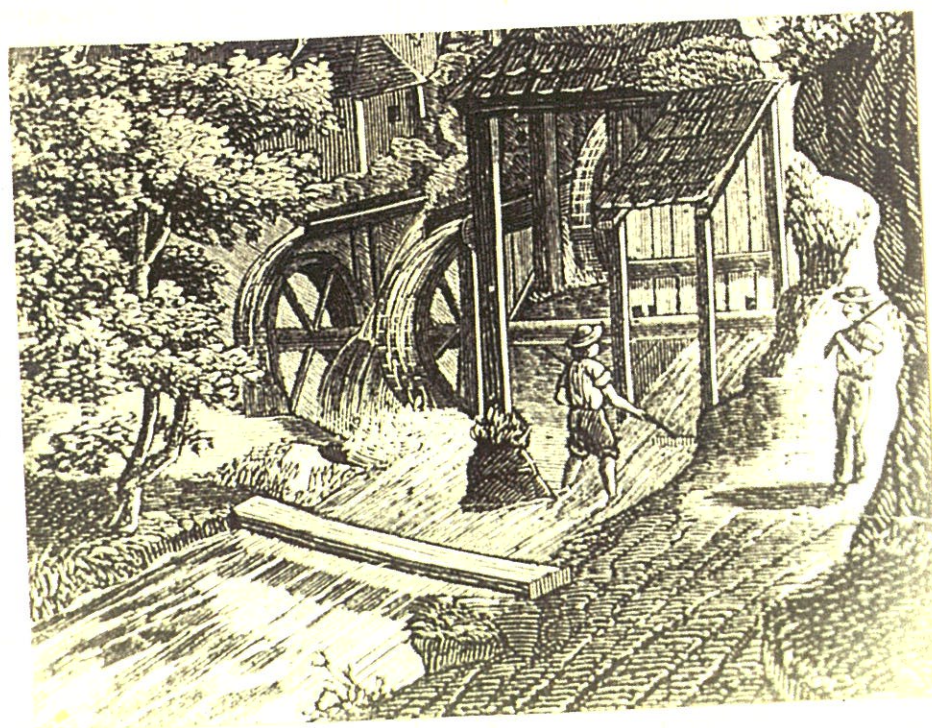
Széchenyi és mérnökei kívül tehát a VIHARSAROK KUBIKUSAINAK érdeme a szabályozás, s ez a munka olyan teljesítmény, amely mindenkor becsült nevet szerzett, a magyar vízépítés tudományának és a magyar nép munkájának.

Sárköz környékének helyszínrajza 1974.

Vizimalom a Fehér Körös felső szakaszának
völgyében
1974.

Vizimalom a Berettyó felsőszakaszán
1904

Hála az állandóan terethódító technikai fejlődésnek, - ma már, a kézi földmunkát szinte teljesen háttérbe szorítják az embert kímélő földnyesők, kotrók és egyéb erőgépek.

A felszabadulás után, többször átszervezték a vizgazdálkodási hivatalokat. Ezt kísérhetjük figyelemmel a 17-es táblán. Míg a 18, 19, 20-as táblán igazgatóságunk életéből láthatunk néhány szemléltető képet, eredményeink szerény felsorakoztatásával. Nem feledkezvén meg, távlati célkitűzésünk ismertetéséről sem.

Ez elmondottakon kívül, vitrinjeinkben, - KÖRÖSVI-
DÉKÜNK vízügyi hagyományaiból: régi térképeket, mérőeszközöket, feljegyzéseket, korábbi használati tárgyakat, híres iratokat földmunkálatok során felszínre került cserépedényeket, ércpénzeket mutatunk be, a témák iránt érdeklődő látogatóinknak.

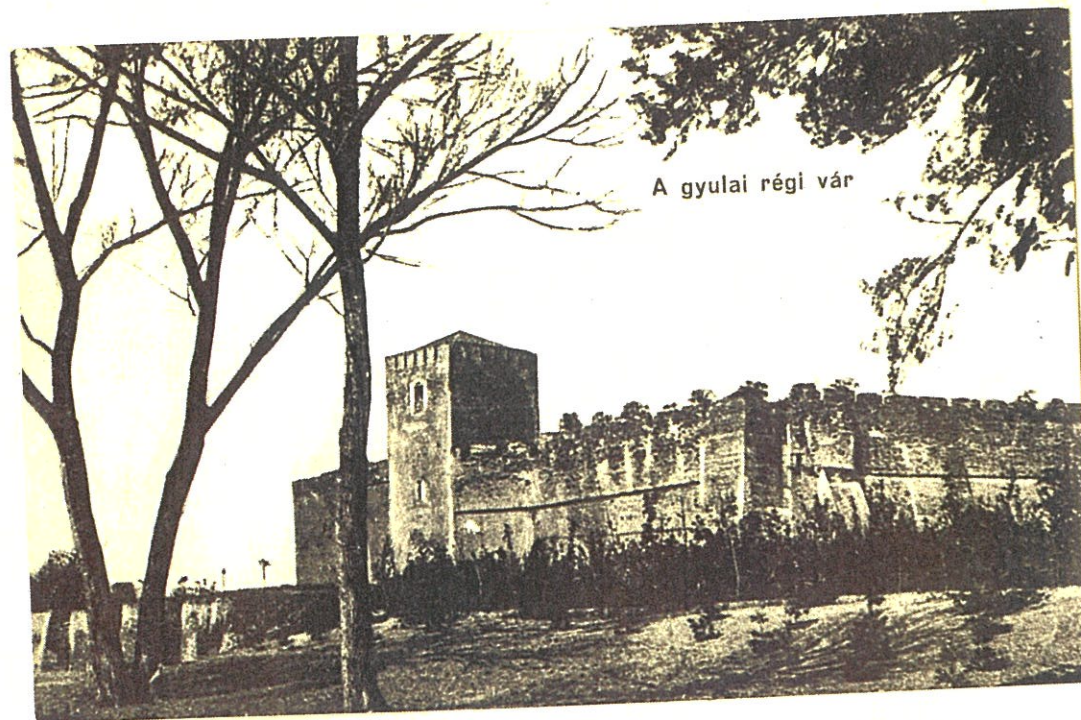
Kedves Vendégeink!

A Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság e rendelkezésre álló anyagok lehetőségén belül, látta szükségességét annak, hogy a múlt hagyományait, - melyek jelenlegi munkájának alapját képezik - méltó keretek között e kis önálló vizgazdálkodási múzeum létrehozásával dokumentálja.

A kiállításunk összeállításában azokat, akik adományaikkal segítségünkre voltak, - a 21-es táblán soroltuk fel. Hasznos és önzetlen munkájukért ezuton is köszönetet mondunk.

A bemutatott anyag két évi folyamatos, kitartó munka eredménye.
A múzeumot szervezte és összeállította Gabnai Sándor.

Kérjük kedves látogatóinkat, hogy a kiállításunk megtekintése után, észrevételeiket, javaslataikat, nevüket, - az e célra elkészített vendégkönyvbe megemlékezésül bejegyezni szíveskedjék.

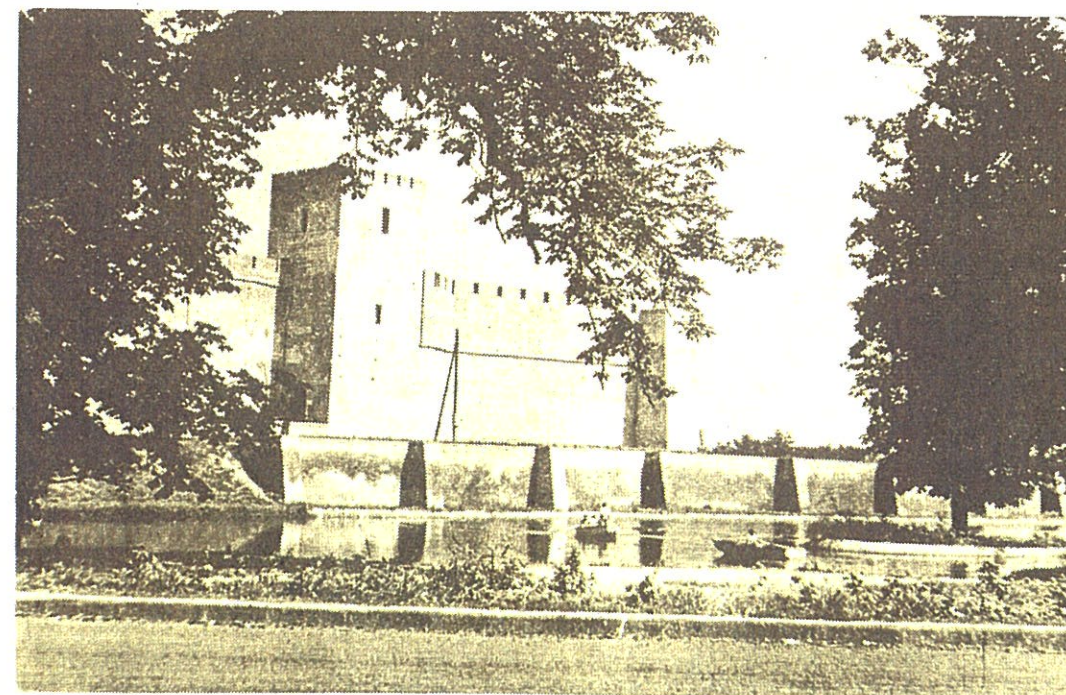
A gyulai középkori vár az 1920-as években

A Fehér Körös holtága Gyula város belterületén

A gyulai vár. Előtérben a Körös vize áztatta várárokat. 1953.

A gyulai vár helyreállítás után. Előtérben a csónakázó tó. 1963

dr. Mészáros Vince:

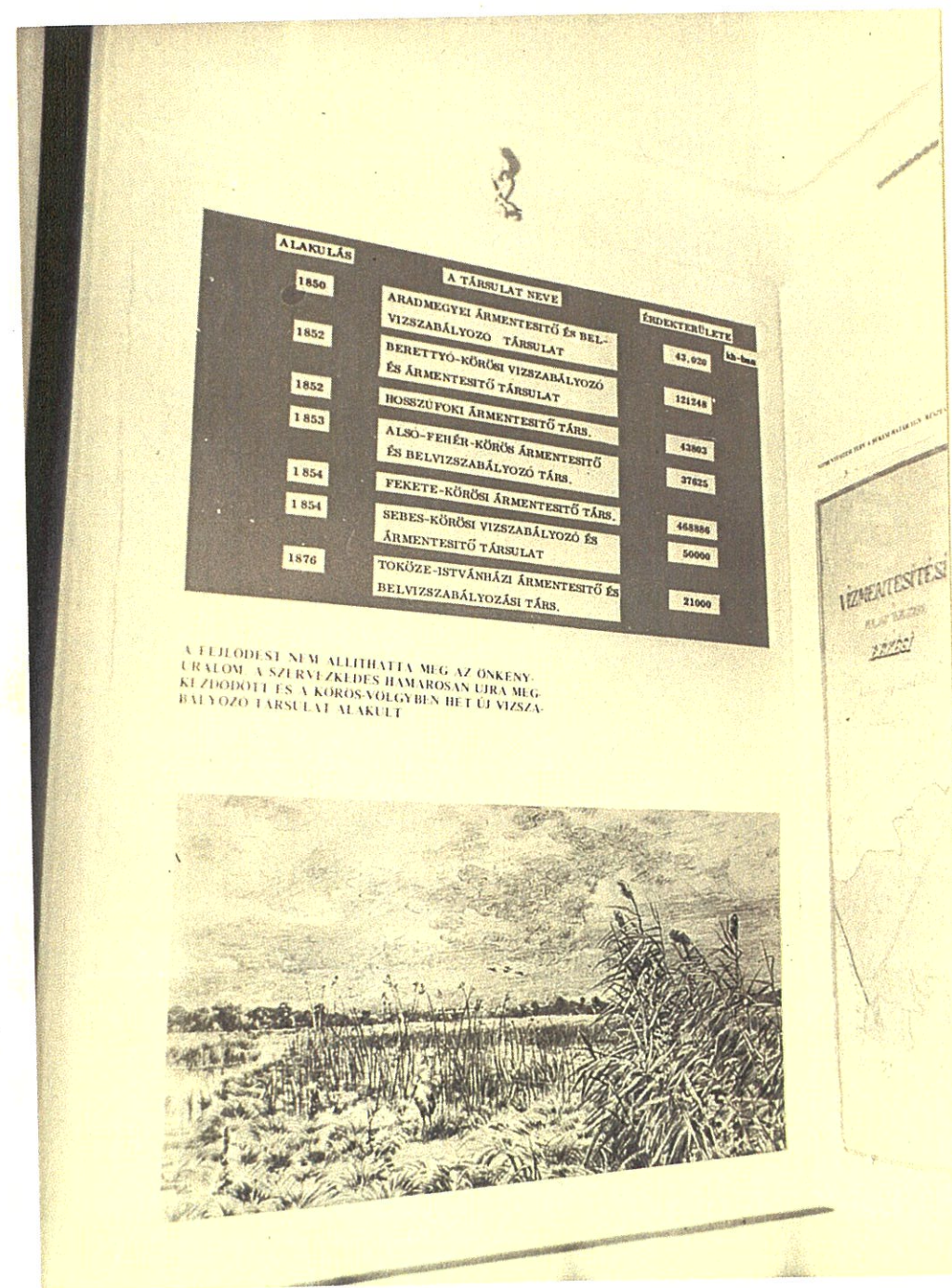
Vizügyi Múzeum alapítására
kezdeményezés Gyulán

A Körösvidéki Vizügyi Igazgatóság példamutató kezdeményezéssel a "jeles napok" sorába emelte július 19-ét. Ezen a napon adta át ünnepélyes keretek között Takács Lajos igazgató-főmérnök a vizügyi szolgálat építő hagyományait értő meleg szavakkal műemléki rendeltetésének a Kettős-Körös menti hosszúfoki gáton a pusztulástól megmentett közel évszázados I.sz. szivattyútelepet.

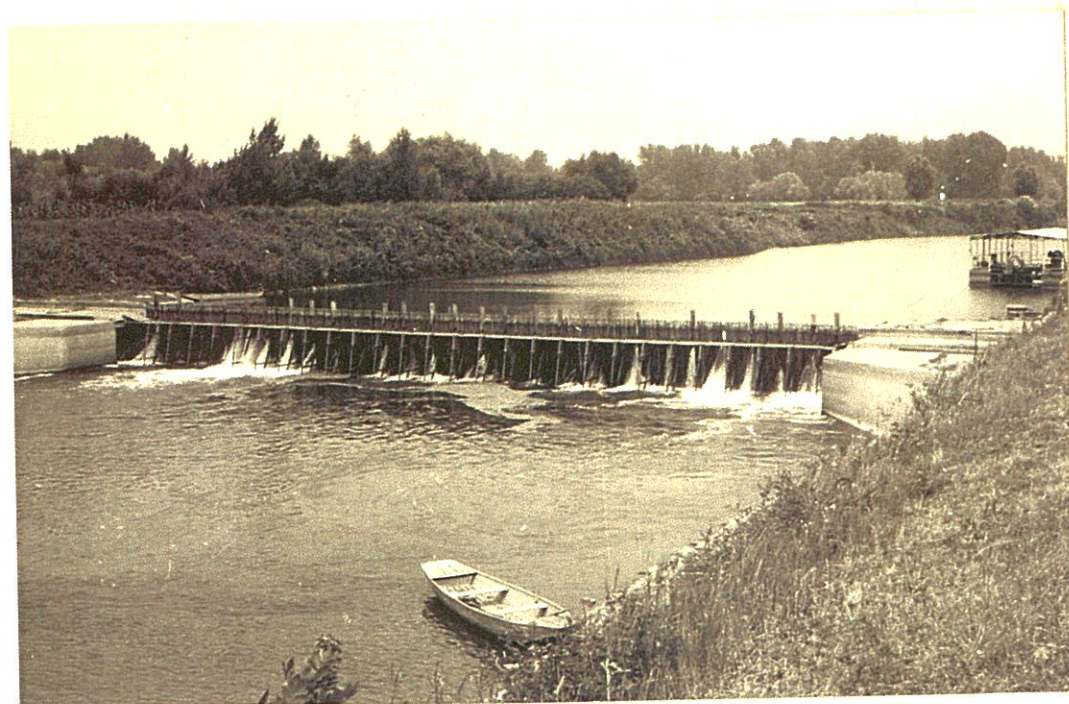
A már huzamosabb ideje üzemben kívül álló szivattyútelep egyike azoknak a 19. századi műszaki létesítményeknek, amelyek a nagy vízszabályozó elődök lenyűgöző ármentesítő, lecsapoló munkásságának utolsó tárgyi műszaki emlékei. Az elvadult vizekkel való küzdelem - a természetformáló, tájalkító emberi erőfeszítés, különösen kiemelkedő eredményekkel járt a Körösök vidékén. A 19.sz. végéig mintegy félmillió kh termőfölddel gyarapította a mezőgazdaságunkat és lehetővé tette, hogy a természetlagon ezen a területen, a század utolsó negyedében több mint kétszeresére emelkedjék.

Amikor a Körösvidéki Vizügyi Igazgatóság vezetősége úgy döntött, hogy a kiöregedett szivattyútelepet nem semmisíti meg, hanem ellenkezőleg, a hűségesen kiszolgált "veteránt" megillető megbecsülésben részesíti, ápolja, gondozza és ünnepi látogatások céljává emeli, nemcsak a nagy elődök emlékét becsülte meg. A kulturált szakmai hagyományápolás mellett, a műszaki fejlődésnek és fejlesztésnek is hasznos szolgálatot tett. A haladás útját járó ember, egy új tudományos és ipari forradalom küszöbén visszapillantva a megtett útszakaszokra, szívesen pihenteti meg szemét a fejlődés konkrét viszonyítására alapot nyújtó olyan mérőföldköveken, amelyen ez a szivattyútelep. Bár mint üzemi egység elavult, mint műszaki berendezés azonban a szakember számára ma is érdekes, tanulságos, gondolatébresztő mérnöki és ipari alkotás.

A szivattyútelep a Körös-szabályozás történetében a 19.sz. második felében kiemelkedő szerepet betöltött Bodoky Károly kezdeményezésére épült. Mai alakját 1895-ben kapta. A Rieder vezérlésű 2 hengeres kompaund gőzgéppel felszerelt telep teljesítménye 1 m³/s volt, 8 légkönyomású széntüzelésű kazánjának 70-80 g/24 óra üzemanyagfogyasztása mellett. Terveztette és építette a Schlich-Nicholson gépgyár, a 19.század végi hazai tőkés fellendülés európai nevű nagyipari képviselője.

Körösvölgyben szervezett új vízszabályozó társulatok alakulása időrendben.

Bökényi duzzasztó a Hármas Körösön

Békésszentandrás duzzasztó a Hármas Körösön

A tiszteletet parancsoló gyulai kezdeményezés, vízügyi történeti emlékeink sorsa és megbecsülése feletti elgondolkodásra és a tanulságok levonására készlet.

Mindenekelőtt, felvetődik a kérdés, hogy van-e értelme, konkrét haszna a műszaktörténeti emlékek feltárásának, bemutatásának, megőrzésének?

A kérdésre a Magyar Hydrológiai Társaság által ez évben először megrendezett vízügyi történeti napok egyik előadása így adott választ.

Az emberi társadalom fejlődésének egyik előfeltétele az egyre sokoldalúbb és egyre bővülő körű művelődés, amely a társadalom termelési, műszaki és gazdasági fejlődésével szoros kölcsönhatásban van.

A múzeumok létrejöttét egyértelműen a társadalom kulturális színvonala emelkedésének jelenként kell értékelnünk. Szinte magától értetődő következménye a kulturális fejlődésnek, hogy milyen mértékben fejlődik - mennyiségében és minőségében az emberiség ismeretanyaga, olyan mértékben specializálódnak a múzeumok.

A történettudomány és vizuális vetülete; a múzeum, szükségességére - amennyiben ez a kérdés egyáltalán feltehető - egyértelmű igennel kell felelnünk, mivel az emberi művelődés olyan természetes fejlődési jelenségről van szó, amelynek elhanyagolása károsan hat vissza magának a fejlődésnek a menetére, mert szélesítés helyett szűkíti a fejlődés bázisául szolgáló emberi kultúra horizontját.

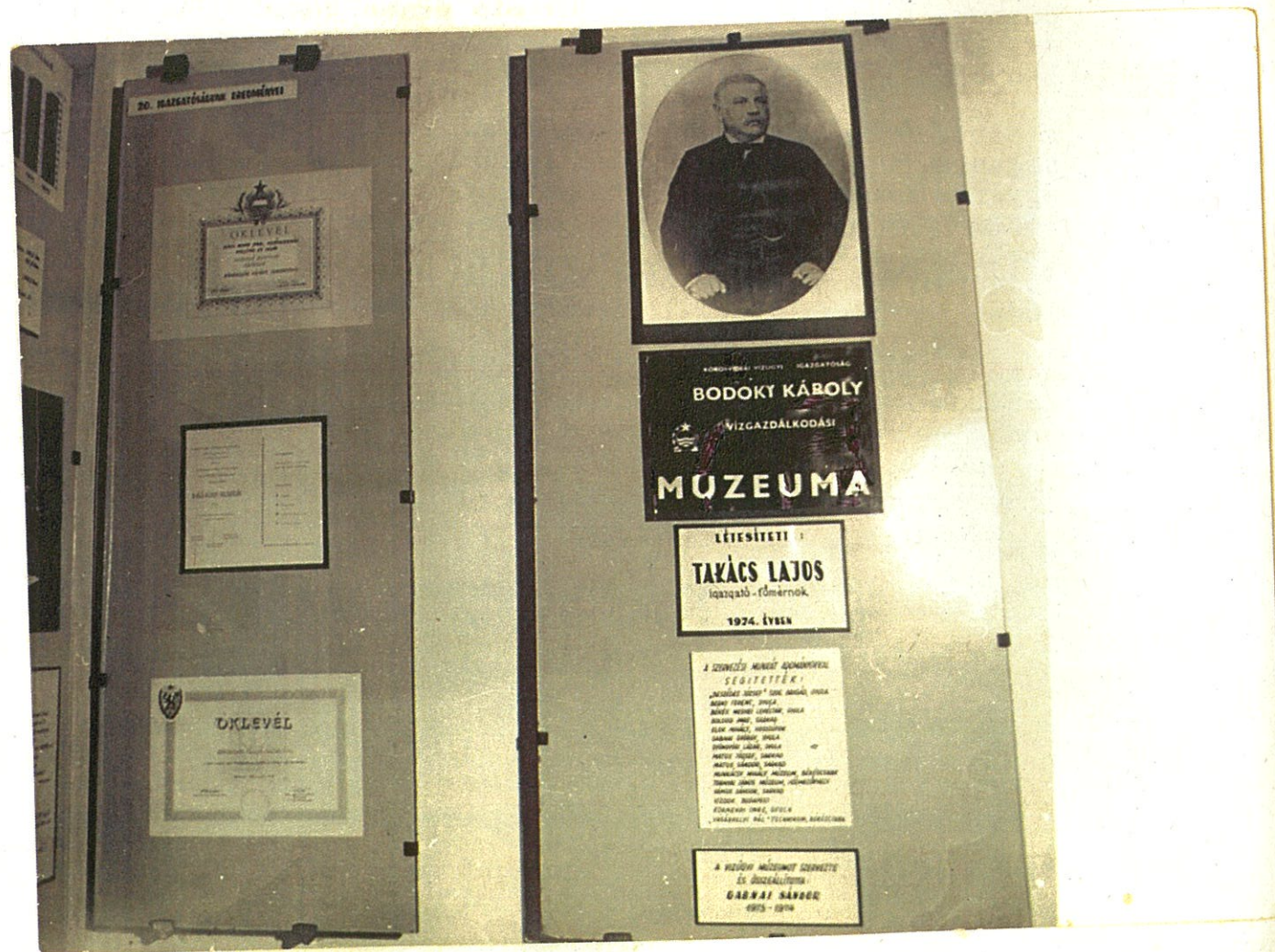
A másik kérdésre önmagunknak tartozunk feletet adni. Megteszünk-e mindent, ami haladó szakmai hagyományink és műszaki emlékeink védelmében módunkban áll, amit - merjük kimondani - a haladó emberi kultúra és hazánk szocialista kultúrpolitikája kötelességünké tesz?

A Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság példaadó cselekvéssel válaszolt e kérdésre. Amint a jelek mutatják, remélhetően, nem marad követők nélkül.

Köszönet és elismerés illeti az Igazgatóság vezetését és a minden látogatójának élményt nyújtó hosszúfoki múzeumi kiállítás megrendezését elősegítő minden munkatársát. Név szerint is meg kell említenünk Gabnai Sándort, akinek több évi csöndes, kitartó gyűjtő és szervező munkájára, támaszkodott Takács Lajos igazgató-főmérnök hagyományápoló műemlékvédő tevékenysége.

A hosszúfoki műszaki-emlék szivattyútelep és a Bodoky Károly Kiállítás megközelítése, sajnos nem könnyű. Látogatásának komoly gátja a legközelebbi lakott helytől való távolsága. Ez a körülmény természetesen veti fel a kérdést, vajon nem lehetne módot találni a közérdekű kiállítási anyagnak - a szivattyútelep műemléki jellege fenntartása mellett - nagyobb nyilvánosságot adni?

A szép kiállítást szívesen üdvözlénk egy állandó vízügyi kiállítás keretében Gyulán. Talán erre is lehet megoldást találni.

Képek, térképek jegyzéke

- 1./ Bodoky Károly a Körös-Berettyó vízszabályozás főmérnöke /cimlap/
- 2./ Székely nemes Bodoky-Henter család cimere *1832 IV. 12 Békésménly*
- 3./ Bodoky-Henter Mihály békés megyei földmérő leszármazottjai
- 4./ Bodoky Károly a nagy vízszabályzó és siremléke
- 5./ Bodoky Károly siremléke a gyulai református temetőben
- 6./ Bodoky Károly siremléke a gyulai református temetőben
- 7./ Sárrét helyszínrajza 1782 körül
- 8./ Az ártéri erdők és holtágak élővilága
- 9./ Balg János egyszerű szeghalmi földműves verse
- 10./ Régi gulya az álláson
- 11./ Fehér Körös holtága, az Élővizcsatorna kialakítása
- 12./ Békésvármegyei Takarékpénztár palotája 1890 körül
- 13./ Körösvidéki Vízügyi Igazgatóság Központi épülete
- 14./ Békés megye cimere
- 15./ Gyulai vármegyeháza
- 16./ Takács Lajos igazgató-főmérnök megnyitóbeszédét tartja
- 17./ Bodoky Károly múzeum egy részlete
- 18./ Hosszúfoki I. szivattyútelep épülete
- 19./ Gyula város térképe 1804 körül
- 20./ A Bodoky Károly vízügyi múzeum utmegközelítési rajza
- 21./ A Bodoky Károly vízügyi múzeum egy-egy részlete /2 kép/
- 22./ Kubikos teljes felszereléssel
- 23./ Földmunka "digós" szekerekkel
- 24./ Sárrét környékének helyszínrajza 1974.
- 25./ Vizimalom a Fehér Körös felső szakaszának völgyében 1971
- 26./ Vizimalom a Berettyó felső szakaszán 1901
- 27./ A gyulai középkori vár az 1920-as években
- 28./ A Fehér Körös holtága Gyula város belterületén
- 29./ Körösvölgyben szervezett új társulatok
- 30./ Az 1888 évi békés megyei árvíz által elöntött területek
- 31./ A Bökényi duzzasztó a Hármas Körösön
- 32./ A Békésszentandrás duzzasztó a Hármas Körösön

I r o d a l o m :

- Gallacz János: Monográfia
a Körös-Berettyó völgy ármentesítéséről
1896.
- KOHN
Kohn Dávid: Hatvan év múltán 1936.
- dr. Borovszky Samu: Bihar vármegye monográfiája 1901.
- Csigó-Varga A.: Békés-Bihari árvizkönyv 1926.
- dr. Hoffmann Pálné: Polner Zsuzsa szóbeli közlése, valamint
családi levéltárának részanyaga.

T a r t a l o m

- Gabnai Sándor: Bodoky Károly a Körös-Berettyó víz-
szabályozás főmérnöke
Életrajz ... 5 old.
- Takács Lajos: A "Bodoky Károly" vizügyi muzeum
felavatása /Körösvidéki Vizügyi
Szemle /1974/
Megnyitó beszéd ... 41 old.
- Gabnai Sándor: Kiállítás a "Bodoky Károly" viz-
ügyi muzeumban /Körösvidéki Viz-
ügyi Szemle /1974/
Ismertető ... 59 old.
- dr. Mészáros Vince: Vizügyi Muzeum alapítására kezde-
ményezés Gyulán
Vizgazd. 5/1974. IX. hó/ ... 77 old.
- Képek, térképek jegyzéke ... 91 old.
- Irodalom ... 93 old.

BODOKY KÁROLY a Körös-Berettyó vízszabályozás főmérnöke

Írta és szerkesztette

Gabnai Sándor

Lektorálta

Dr. Mészáros Vince VIZDOK BUDAPEST

Megjelent 11. példányban a Bodoky Károly Vizügyi Múzeum Baráti Kör kezdeményezésére a Körös-vidéki Vizügyi Igazgatóság által, a "BODOKY KÁROLY VIZÜGYI MUZEUM" alapításának 40. évfordulójára.

E célra a kéziratot átengedte a szerző leánya Gabnai Zsuzsanna. Minden jog fenntartva.

Gabnai Zsuzsanna

Gyula, 2014. július 19.